

СТАВ ПРИВРЕМЕНОГ ПРЕДСТАВНИШТВА БИВШЕ УЈЕДИЊЕНЕ УНУТАРЊЕ МАКЕДОНСКЕ РЕВОЛУЦИОНАРНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ НА МИРОВНОЈ КОНФЕРЕНЦИЈИ У ПАРИЗУ 1919. ГОДИНЕ

Љубен Лане

Балкански ратови од 1912. до 1913. г. и први светски рат нанели су огромне штете македонском народу. Покрај страховитог разарања његове привреде услед војних операција вођених на његовом терену скоро пуних пет година и поред цепања његове територије на три дела Бугурешким мировним договором 1913. г. и његовог прикључења трима суседним државама, на хиљаде обесправљених Македонаца, особито из Јегејске Македоније, напустило је своје домове и емигрирало у Бугарску и Западну Тракију. Према речима пуковника британске војне мисије у Софији, Х. Лемба, број македонских избеглица у Бугарској које су чекале на одлуке мировне конференције у Паризу да би се могле вратити својим кућама кретао се од 200.000 до 300.000 лица.¹ Заједно са старијом економском македонском емиграцијом у Бугарској овај се број Македонаца у Бугарској удвостручио. Највећи део склонио се у Софију.

Овај огроман број македонских емиграната и избеглица у Бугарској није имао једнаке погледе у односу на даљу судбину своје земље. Велики део старе емиграције који је запосео добре положаје у бугарском државном апарату и привреди био је у приличној мери одређен и политички стајао је на позицијама бугарске буржоазије за присаједињење целе Македоније Бугарској. Он се био организовао у такозваним братственим организацијама које су се одмах после закљученог примирја бугарске владе и доласка претставника Антанте у Солун, на брзу руку ујединиле и изабрале извршни комитет састављен од Македонаца који су држали висока места у бугарском државном апарату. У почетку његов председник је био активни генерал бугарске армије Александар Протогеров, пореклом из Охрида, а иза њега Иван Каранџулов, врховни тужилац Бугарске, пореклом из Прилепа. Судаћи по свим својим акцијама које је предузимао извршни комитет македонских братстава у Бугарској, он се оформио као послушно оруђе бугарског двора и владе.

¹ Хр. А. Пољански, Велика Британија и македонското прашање на Париската мировна конференција 1919. г., Скопје, 1973, стр. 28, 99.

Извршни комитет македонских братстава је био легална организација. Међутим пандан по идејама, само под нелегалним плаштом био је Централни комитет ВМРО-а са својим заграничним претставништвом под руководством горепомењутог генерала Александра Протогерава и његовог друга Тодора Александрова. Уствари овај ЦК ВМРО-а и његово загранично претставништво у ово доба је већ изгубио сваку везу са идејном платформом старог ВМРО-а. Из састава ВМРО-а још се раније сасвим одвојило лево крило организације на челу са познатим оснивачима те организације, која је пред сам Балкански рат изгубила свога члана Перу Тошева, а Санданскога су ликвидирали представници десног крила 1915. г. У време Првог светског рата Александар Протогеров и Тодор Александров су се ставили потпуно на располагање не само бугарској влади и двору већ и њиховим немачким савезницима у овом рату, немачком кајзеру Виљему II и аустријскоугарском владару Фрањи Јосифу и тиме компромитирали као никад дотад светло име ВМРО-а.

После убиства Санданскога — вође левог крила ВМРО-а чији су се приврженици налазили у Струмичком, Солунском, а особито у Серском округу, због чега се сусрећу и под именом Серчани — активност левице за извесан период времена је била успорена. Међутим, горепомењута концентрација македонских избеглица у Струмичком и Серском округу са једне стране, као и припреме за одржавање Мировне конференције у Паризу и покушаји деснице ВМРО-а да говори у име македонског народа на Мировној конференцији у Паризу са друге стране, нагнали су Серчане да отворено иступе у јавности. Октобра месеца 1918. г., непосредно иза слома бугарске војске на Солунском фронту, у редовима македонске емиграције и бројних македонских избеглица у Бугарској појавила се декларација о решавању македонског националног питања. »Верни борбама македонског ослободилачког покрета за постизање народног идеала«, изјављивали су они у овој декларацији, »који се није поклапао са стремљењима балканског национализма и империјализма, припадници револуционарне организације која је деловала у бившем Серском револуционарном округу, имајући у виду догађаје који су наступили и који сада наступају, чине следећу декларацију:

1. Уместо балканског национализма којему је циљ освајање и господарство над туђим земљама и народима и који због тога откида део по део Балканског полуострва, ми подижемо стару заставу македонске аутономије, заставу балканске слоге и будућег балканског братства.

2. Македонија треба да се установи у њеним одговарајућим географским границама, углавном на основи да Солун, Вардарска долина, Скопје и Битољ имају своје природно-географско и привредно-економско залеђе.

3. Територијално успостављање Македоније није акт непријатељства према слободним балканским народима, нити насилно и сепаратно крњење њихових територија. Македонија ће се успоставити додуше на њихов рачун као заокружена географска јединица и претстављаће солидно уложен капитал за заједнички подухват тих народа који ће их јединствено повезати за живот у миру, искреној сурадњи и честитој будућности.

4. Македонија треба да добије за себе, за народности које је насељавају и за балканску браћу одговарајући облик управе створене по узору Швајцарске федеративне републике, са пуном слободом и једнакошћу за све националности у просветним, црквеним, политичким и културноекономским односима, а под протекторатом савеза слободних демократских народа.²

Прихватајући у целини основне ставове ове декларације Серчана, претставници Западне Македоније у емиграцији на челу са Борчем Петровим, — једним од најснажнијих идеолога македонског национално-ослободилачког покрета који је остао у животу и емигрирао у Бугарску — једним апелом од 9. марта 1919. г. упућеним целом македонском становништву, македонској емиграцији и избеглицама у Бугарској — тражили су од њих моралну подршку и материјалне жртве како би довршили започето дело ранијих бораца. Истовремено потписници апела, њих преко двадесет, тврдили су у овом апелу да су још пре него што су дали своју формалну сагласност за заједнички рад и пре него што су се удружили са творцима серске декларације »успели да поднесу заједнички на надлежна места и лица захтеве за које верују да одговарају потпуно осећајима и вољи како целог становништва Македоније тако и њеним прогнаницима ван ње«.³

Суштину захтева и у овом апелу као и у декларацији чине настојања да се цела и недељива Македонија сачува у њеним природним границама као самостална политичка јединица; да се њеном становништву без разлике вере и народности осигурају једнака права а да би та и таква Македонија могла опстати ван освајачких намера и штетних утицаја споља, творци апела тражили су да Македонија добије међународну гаранцију за свој стални неутралитет.

Удруживањем Серчана и македонских националних револуционара из Западне Македоније створено је на бугарском терену једно јединствено тело под именом Привремено претставништво уједињене бивше македонске револуционарне организације на чијем су челу стајала следећа лица: Борче Петров, Димо Хаџидимов, Петар Ацев, Михаил Герциков, Таско Спасов Серски и Павел Христов. Уствари Привремено претставништво, као што се то из његовог имена види, претстављало је обнављање некадашње Унутарне македонско-одринске револуционарне организације [VMRO] са њеним основним циљевима за извојевање аутономије Македонији. Нови услови у којима је ово обнављање изведено наложили су њеном руководству да избеже из делокруга свога рада некадашњи Једренски округ и да се ограничи само на чисто македонске територије и истовремено да осуде неправичну ампутацију Македоније и њено цепање на три дела извршено недавним Букурешким миром 1913. год. Ово враћање циљевима некадашње Тајне македонске револуционарне организације је особито аргументирано изнео у свом делу крупни теоретичар македонског

² Љ. Лапе, Одбрани текстови за историјата на македонскиот народ, II дел, Скопје, 1965, стр. 456—457.

³ Љ. Лапе, цит. дело, стр. 472

националног ослободилачког покрета и члан овог Претставништва некадашњи близак друг Гоце Делчева, Димо Хаџи Димов.⁴

Основни задатак пред којим је сада стајало Привремено претставништво био је како да избори свој основни циљ: стварање аутономне Македоније. Версајска мировна конференција, која је требала да успостави нове границе Европе и у свету, већ је била почела свој рад у Паризу. Тамо су већ депоновали своје меморандуме Извршни комитет македонских братстава⁵ и ЦК ВМРО⁶ све то тобоже у име становништва Македоније, а за њено прикључење Бугарској. Иза њих је то исто спремала да учини и бугарска влада. Са друге стране да би припремио и привукао јавно мњење у иностранству за оправдање својих захтева за прикључење Македоније Бугарској, Извршни комитет македонских братстава је поред својих новина у Бугарској почео да издаје на француском и енглеском језику своје новине под насловом »Македонија«. Материјално обезбеђени и ослоњени на бугарску власт руководиоци Извршног комитета нису презали ни од претњи нити од ширења лажних информација о људима Привременог претставништва и њиховим циљевима, називајући их обичним самозванцима, сепаратистима, издајцима и сл. епитетима.

При оваквим условима Привремено претставништво је нашло не само довољно умешности да парира рад Извршног комитета и ЦК ВМРО већ и довољно револуционарне храбрости да каже отворено ко се крије иза Извршног комитета и коме од служи, ко претставља самозвани ЦК ВМРО као и да их дезавуише пред Мировном конференцијом у Паризу како их нико није овластио да говоре у име македонског народа и његове емиграције.

Још у апелу од 9. марта 1919. г. Привремено претставништво је дало на знање јавности да одбацује сарадњу са оним бившим члановима Македонске револуционарне организације »који су се пре и у време Првог светског рата својим радом и животом одвојили од њених основних принципа, компромитирали њен идеализам, испрљали њезину чистоћу и некористољубље македонских борби и потамнили светао спомен палих бораца двају крила«.⁷ Ово се односило на Тодора Александрова и Александра Протогерова, чланове ЦК ВМРО-а који су били узурпирали руководство ЦК и у време балканских и Првог светског рата стајали на истим освајачким позицијама према Македонији као и бугарски двор и влада, испуњавајући истовремено задатке Кајзерових освајача на Балкану.

Паралелно са овим 11. априла 1919. г. Привремено претставништво је почело да издаје свој Билтен који је вештим редактирањем Диме Хаџи

⁴ Дело Диме Хаџидимова, »Назад кам автономијата« изашло је у Софији 1919. г. и имало је јаког утицаја на масовно прикључење македонских емиграната и избеглица Привременом претставништву.

⁵ Мемоар до Претседагеља на конференцијата на мира и до Правителствата на САД, В. Британија и Јапонија от Исполнителнија комитет, Софија, 1919.

⁶ Мемоар на Ватрешната Макед. Рев. организација до Претседагеља на делегациите на великите сили в Конференцијата за мира, Софија, 1919.

⁷ Љ. Лапе, цит. дело, стр. 470—471.

Димова и Борче Петрова успешно одбијао нападе непријатељски расположене штампе Претставништву и раскринкавао њихове лажи и увреде.

Међутим главно бојиште на којем се решавала судбина Македоније била је Мировна конференција у Паризу. Тамо се већ налазио претставник Македонаца послат као што се у апелу од 9. марта наглашава пре него што се и формално створило Привремено претставништво, а кога је послала група Борче Петрова. Тај претставник је био викар унијата из Тракије по имену Пол Христов, пореклом Француз. Својим дугогодишњим радом у Тракији и Македонији овај Француз је дошао до убеђења да је једини спас од утркивања и сукоба балканских монархија око заповедања Македоније у њеном формирању у аутономну државу са једнаким правима за »све националности које је насељавају«. Као Француз чије су трупе запоселе непосредно иза пробоја Солунског фронта Бугарску и као лице које је имало слободно кретање за разлику од руководиоца Привременог претставништва чији је рад и кретање ван територије Бугарске било забрањено; као честит и одан ствари Македоније и са приличним везама и пријатељима у редовима француске делегације у Паризу, Пол Христов је био веома погодна личност да Македонију заступа на Мировној конференцији у Паризу. Када му је била понуђена ова мисија, без много размишљања рекао је: »Идем! Верујте ми, као што и ја верујем у вас, као што ми сви верујемо у светост македонске ствари!«⁸

За свој одлазак у Париз и заступање Македоније пред Мировном конференцијом Пол Христов је добио овлашћење 25. новембра 1918. г. Његов одлазак се крио дуго времена у највећој тајности и тек када су почели да интригују непријатељи Привременог претставништва ово је јавно изнело његово име и мисију којом је био задужен.⁹

Стојећи у сталном писменом контакту са Привременим претставништвом и извештавајући га о свему што је учинио у вези са његовом мисијом, Пол Христов је развио веома живу активност у Паризу. Пре свега он је поднео мемоаре Привременог претставништва Мировној конференцији која је, према његовим речима »водила рачуна о њима и узела их у обзир«. Откако му је Претставништво послало текст једне петиције достављене француском генералу Кретијену, претставнику Антантиних трупа у Бугарској, као и текст апела од 9. марта 1919. г. Пол Христов је решио да исте преведе на француски језик како би упознао са њиховом садржином шири круг политичара и јавних радника Француске са основним идејама и захтевима Привременог претставништва. Он је поднео и неколико других претставки француском министарству спољних послова и другим страним делегацијама.¹⁰

Писмом од 14. марта 1919. г. генералном секретаријату Мировне конференције у Паризу, Пол Христов је молио да буде примљен у биро Ми-

⁸ Две думи за нашата дејност. Бјилетин на Временното претставителство на бившата Обединета Ватрешна Македонска револуционерна организација, Но 2, стр. 1 (Даље скраћено цитирање Билтен).

⁹ Из дејноста на Временното организационо претставителство. Билтен Но 3, стр. 3.

¹⁰ Из дејноста на нашија полномоштник в Париж. Билтен Но 3, стр. 1.

ровне конференције како би могао да пренесе »захтеве Македонаца који се односе на будућу судбину њихове Македоније«. ¹¹

Колико се Пол Христов бринуо о подношењу захтева Привременог претставништва Мировној конференцији у Паризу, не мање се борио да неутралише и разобличи непријатељске факторе Претставништву у првом реду Извршни комитет македонских братстава и претставнике ЦК ВМРО-а, Тодора Александрова и Александра Протогерова. У том смислу је Пол Христов својим писмом од 10. априла 1919. г. Клемансоу, председнику Врховног савета на Мировној конференцији, протестирао »противу маневара неких сумњивих личности које претендују да говоре у име Македоније и тобоже претстављају таковзани Извршни комитет македонских братстава. Нека ми буде дозвољено, продужује у овом свом писму, да укажем да је македонска емиграција у Бугарској од 30 година на овамо створила доста бројну класу бугаризираних Македонаца који су потпуно жртвовали Бугарској интересе своје земље. Људи који имају две отаџбине су уопште сумњиви, а шта би се рекло за оне од њих који се усуђују да предложе Конференцији за делегате две личности као што су Тодор Александров и Александар Протогеров, приврженици Кајзера и Фердинанда, као и организатори клања у Нишу? Заиста, не би нико више могао да компромитује ствар Македоније пред Ареопагом победника! Зато имам част указасти да су једино македонска друштва лишена сваког бугарског политичког утицаја или ма ког другог утицаја, а који верно претстављају целу Македонију, без разлике на језик и веру, то су македонски комитети који су заједно 1893. г. створили Унутрашњу македонску револуционарну организацију.«

Указујући у овом писму да је у име једнога од тих комитета објављена књига »Назад аутономији Македоније«, упозоравајући на недавне апеле Македонцима од 9. и 15. марта са потписима првих шефова и војвода македонских комитета, Пол Христов завршио је своје писмо подвлачећи: »тачно у њихово име, а никако у име Бугарске или Бугара, имам част да тражим и сада поново захтевам од Ваше Екселенције аудијенцију како бих Вам изложио захтеве Македонског народа«. ¹² На овој претставци се Пол Христов потписао као архимандрит, генерални викар Тракије и делегат македонских комитета.

Значајно место заузима меморандум што га је Пол Христов поднео Мировној конференцији у Паризу. Констатујући да Македонија претставља природну географско-економску целину, те да не треба да се на њу примени начело поделе, да је језичко јединство Македонаца потпуно задовољавајуће јер су се у току петвековног заједничког живота под отоманском управом све народности у њој добро споразумевале, он је изнео

¹¹ Лаиновић Андрија, Југославија у Библиотеци за савремену међународну документацију у Паризу. *Годишен зборник на Филозофскиот факултет за 1973, Скопје, 1974, стр. 85.*

¹² А. Лаиновић, цитирани чланак, стр. 86—87; Хр. А. Полјански, цит. дело, стр. 92—93.

преимућства од стварања једне аутономне и неутралне македонске државе са Солуном као престоницом и слободним пристаништем у ових седам тачака:

»1. Да служи као општа врата суседним балканским државама; 2. Да игра улогу тампон државе између Бугара и Грка, вековних непомирљивих непријатеља; 3. Да ограда пут према Цариграду и да спречи сваки покушај за повратак Византијске империје; 4. Да осигура интернационализацију Свете Горе, приступачне дотада само православнима; 5. Да заштити интересе бројног и старог јеврејства у Солуну; 6. Да сачува важна огњишта француског утицаја у Македонији која би при једној њеној подели сигурно ишчезла, и 7. Да послужи као мамац за једну идучу конфедерацију балканских држава!«

Према речима Пол Христова, идеја о аутономној Македонији потекла је од стране Унутрашње организације »чија је историја у кратким цртама била штампана у Паризу и подељена свугде где је требало«, оставила добар утисак и »истина о Македонији је постепено пробијала свој пут«. ¹³

Крећући се у средини дипломата и других јавних радника у Паризу, Пол Христов је дошао у контакт и са Џемсом Баучером, енглеским јавним радником који је исто тако био припремио један меморандум Мировној конференцији у Паризу у корист аутономне Македоније поткрепљен потписима 25 виђених британских, америчких и француских јавних и културних радника. Иако се у неким детаљима меморандум Џемса Баучера није поклапао са меморандумом Пол Христова ипак је Пол Христов ставио свој потпис на њега.

Идеја о аутономији Македоније наилазила је особито на потешкоће код делегираних представника суседних монархија који су се свим силама борили да очувају по букурешком договору стечене позиције у Македонији под своју власт. Пол Христов је у једном свом писму Привременом претставништву навео драстични пример силног утицаја грчке делегације која је успела да врати једну делегацију грчких Јевреја из Солуна и да је натера да декларише јавно да је задовољна са грчком окупацијом у Солуну. ¹⁴ Делегат краљевине СХС, М. Бошковић, на седници делегације СХС од 2. 5. 1919. г. у Паризу осећајући како се идеја о аутономији Македоније проширила чак и у Америци изјавио је: »да би било потребно да се на неки начин превенира Вилсон да наша краљевина не би пристала никада на ту комбинацију.« ¹⁵ Код овакве ситуације комплициране фактом да су Грчка и Србија биле савезнице Антанте, чији су претставници водили одлучујућу реч на Мировној конференцији у Паризу, нису могле допустити никакво оштећење њихових интереса у Македонији. И без тога македонско питање, према једном каснијем саопштењу Пол Христова било је остављено на страну док се не реши крупније питање Немачке, главног кривца за Први светски рат. Међутим и после скидања са дневног реда

¹³ Соопштение от Париж, Билтен Но 1, и Но 2, стр. 1.

¹⁴ Из дејноста на нашија полномошник в Париж. Билтен Но 3, стр. 1.

¹⁵ Записници са седница Краљевине СХС на Мировној конференцији у Паризу 1919—1920, Београд 1960, стр. 120.

немачког питања, питање Македоније остало је, према Христову: »да виси не због тога што није дошао ред на њега, него због тога што је комплицирано, чак и сувише комплицирано«. »Око вашег питања«, писао је Пол Христов Привременом претставништву 28. јуна 1919. г., »води се спор не обичног карактера и не мирним тоном. У њега се уносе идеје, страсти и интереси. Идеје су у вашу корист, оцртавају се и интереси у вашу корист, но страсти су противу вас, потпуно противу вас и труде се да их појачају интересима што је веома опасно... Много пријатеља имате, но не мање непријатеља, а ови последњи не престају изазивати осећаје мржње и освете«.¹⁶

У оваквој атмосфери и са оваквим интригама комплицирано македонско питање је било препуштено од стране Врховног савета Мировне конференције »Комитету за нове државе и заштиту мањина« који је био формиран по налогу самог Врховног савета и у који су ушли претставници САД, Велике Британије, Француске, Италије и Јапана. Почев од 32. његове седнице одржане 10. јула 1919. г. па даље до дефинитивног потписивања мира са суседним земљама Македоније, македонско питање је било чест предмет опширних дискусија чланова овог комитета који је углавном расправљао о формирању нових држава и њихових граница у вези са претстојећим закључењем мировних договора. На 32. седници италијанска је делегација изишла са предлогом да се уведе у Македонију специјални административни систем на што су се силно успротивили Французи, а остали чланови комитета тражили су од италијанске делегације за идућу седницу детаљнији и одређенији предлог о томе. На идућој седници италијанска делегација поднела је један нацрт у којем се предвиђало да се у оквирима краљевине СХС створи аутономна Македонија са скупштином која би имала законодавна права у питањима језика, просвете, вере и локалне самоуправе као и постављања службеника из редова самог становништва. По том нацрту, влада краљевине СХС једино би именовала гувернера који би пак за свој рад био одговоран пред скупштином Македоније. Италијански нацрт је предвиђао да Македонци исто тако имају права да изаберу и своје посланике за заједничку законодавну скупштину краљевине СХС. Слично нешто само са нешто мањим прерогативама се предвиђало код састављања пројеката за закључење мира са Грчком и то за онај део Македоније који се предвиђао да уђе у састав грчке државе. Комитет је решио и за један и за други случај да се тражи сагласност српске и грчке делегације, односно њихових влада које су категорички одбиле да се сложе са давањем ма и најмањих аутономних права македонском становништву у оквиру својих држава. Ни модифицирани предлози од стране британске делегације да Друштво народа пошаље своје претставнике у Македонију да мотре на гаранције противу евентуалног угнетавања није био узет у обзир. Но док је влада краљевине СХС одбијала Македонцима све што би потсећало на њихов специјални положај у држави, дотле је грчка влада на челу са Венизелосом успела у свом договору са Бугарском, путем размене једног дела становништва македонског порекла из своје земље, да изврши

¹⁶ Положението, Билтен Но 7, стр. 1.

размену са грчким становништвом из Бугарске и да на тај начин смањи број Македонаца у свом делу Јегејске Македоније.¹⁷

Пратећи из далека све ове болне метаморфозе македонског питања на Мировној конференцији у Паризу, Привремено је претставништво, изгубивши и оно мало наде које је полагало на хуманост и правичност Версајске конференције, нервозним тоном реагирало у једном од последњих бројева свога Билтена овим речима: »Требало би да се опростимо са сваким оптимизмом и да се помиримо мишљу да је Македонија изгубљена... Али поседујемо храброст да упутимо господарима Париза опомену да би они, и покрај свега, могли кад би хтели да схвате истину, а ако је схвате и не желе да је схвате само из угоде према својим случајним савезницима чије амбиције желе да задовоље по сваку цену, тада они тамо не спремају ликвидацију већ нове борбе, буне и буре... јер ако и ништа друго не помогне постоји један савршено други свет који је Македонија спремна да пригрли отворених прса.«¹⁸

Никакве молбе ни жалбе, никакви меморандуми Привременог претставништва нити других македонских емигрантских организација у Бугарској, Швајцарској, Турској, Румунији нису поколебале Врховни савет Версајске мировне конференције да помогне да се санкционише поново цепање Македоније на три дела. Ради тога на свом последњем окупу од 16—18. октобра 1919. г., пре него што се распало, Привремено претставништво упутило је 4. новембра 1919. г. сугестије својим члановима да протестирају против тога што је Мировна конференција у Паризу запоставила македонско питање и против тога што је намеравала да се ћутке изврши подела Македоније насупрот вољи македонског народа. Привремено претставништво је такође сугерирало својим члановима да тамо где је био опао дух македонских емиграната, ради неправичних поступака Конференције према Македонији, да га подижу. Уосталом у овом писму Привремено претставништво је објашњавало да се руководство покрета није никад заносило другим решењима македонског питања од оних што их је донела Мировна конференција. Акције које је Привремено претставништво предузело на конференцији имале су за циљ према овом писму »да се стремљења Македоније за слободом очисте од свачијег спољњег квасца и да се покрену њени прави захтеви пред очима друштвених фактора који ће тек сада узети дело човечанског мира у своје руке и који преко тога треба да се благовремено припреме да гледају у македонском питању искључиво стремљења једног народа да живи слободно у својој сопственој земљи и ништа више«.¹⁹ Скоро иза овога састанка Привремено претставништво се распало услед новонасталих тешкоћа, забране његовог Билтена и др., што излази ван оквира наше теме.

¹⁷ Хр. А. Полјански у цитираном делу, стр. 41—54 опширно говори о току седница на којима је третирано македонско питање као мањинско питање у вези са закључењем договора делегације Краљевине СХС и Грчке са зараћеним државама. Види исто књигу *Recueil des actes de la Conference. Part VII. Commission des Nouveaux Etats. Paris 1929*, стр. 175—178, 215, 229—230, 233, 245—249.

¹⁸ Положението, Билтен Но 9, стр. 1.

¹⁹ Отчет за претконгресното савештание на Обединената Ватрешна Македонска револуционна организација, Софија, октомвриј 1919.

Базирајући свој рад на идеолошко-политичком наследству бивше Унутрашње македонске револуционарне организације и служећи се њеним именом; затим прилагођавајући свој рад новонасталим условима после пробоја Солунског фронта, Привремено претставништво је успело да окупи поново у својим редовима најборбеније елементе македонске емиграције и македонских избеглица и да, насупрот тешкоћама које му је чинила бугарска влада и њена оруђа, развије велику политичку акцију за остварење идеала некадашње Унутарње организације — извојевање аутономије Македоније са једнаким правима у културнопросветном и економском погледу за све њене становнике. Не заносећи се илузијама о брзој реализацији овог свог идеала на Мирвној конференцији у Паризу, Привремено претставништво је преко свога опуномоћеног делегата, француског поданика и великог пријатеља македонског народа, Пола Христова, иступило самостално са горепомнутим захтевима, како не би дало могућност да га лажно претстављају други неовлашћени фактори. Смело у разголићавању анексионистичких тежњи суседних монархија и њихових помагача, Привремено претставништво је оставило иза себе бриљантну публицистичку грађу у којој су нашли верни одраз и немирне прилике тога времена и велики идеализам бораца Привременог претставништва.

Z u s a m m e n f a s s u n g

DIE STELLUNGNAHME DER REPRÄSENTANTEN DER EHEMALIGEN VEREINIGTEN INNERMAZEDONISCHEN REVOLUTIONSORGANISATION AUF DER FRIEDENSKONFERENZ IN PARIS IM JAHRE 1919

Die Provisorische Repräsentation der ehemaligen Vereinigten mazedonischen Revolutionsorganisation wurde unmittelbar nach dem Ersten Weltkrieg von progressiven mazedonischen Emigranten in Bulgarien geschaffen, u.zw. durch den Zusammenschluss von Repräsentanten des linken Flügels der ehemaligen Mazedono-edirner revolutionären Geheimorganisation und einer Gruppe mazedonisch-nationaler Revolutionäre aus Westmazedonien — mit dem Ziel, auf der Friedenskonferenz in Paris gemeinsam aufzutreten. An der Spitze der Repräsentation waren Đorđe Petrov und Dimo Hadži Dimov, beide Veteranen und Ideologen der mazedonisch-nationalen Befreiungsbewegung aus jener Epoche, als die Mazedonier gegen die türkische Unterjochung kämpften.

Als Gegenstück zur Provisorischen Repräsentation wurde, ebenfalls in Bulgarien, mit materieller und moralischer Unterstützung der bulgarischen Regierung das Exekutivkomitee der mazedonischen Bruderschaften ins Leben gerufen; dieses Komitee entwickelte sich gemeinsam mit den Resten des rechten Flügels der ehemaligen Mazedono-edirner revolutionären Geheimorganisation zum gehorsamen Werkzeug der bulgarischen Regierung bei ihren Annexionsbestrebungen, Mazedonien dem bulgarischen Staat anzugliedern.

Die Provisorische Repräsentation gründete ihre Tätigkeit auf dem ideologisch-politischen Erbe der ehemaligen Mazedono-edirner revolutionären Geheimorganisation, die ganze zwei Jahrzehnte lang mit der Waffe in der Hand um die Auto-

nomie Mazedoniens gekämpft hatte, und so gelang es ihr, die streitbarsten Elemente der mazedonischen Emigration und der mazedonischen Flüchtlinge in ihren Reihen zu versammeln. Trotz der Schwierigkeiten, die ihr von der bulgarischen Regierung und ihrem gehorsamen Werkzeug, dem Komitee, gemacht wurden, entfaltete die Provisorische Repräsentation eine grosse politische Aktivität durch ihr gedrucktes »Bulletin« und durch mündliche Agitation, um die Ideale der einstigen Geheimen mazedonischen Revolutionsorganisation zu realisieren. Die Provisorische Repräsentation liess durch ihren Bevollmächtigten Delegierten, den französischen Staatsangehörigen und grossen Freund des mazedonischen Volkes, Paul Hristov, auf der Friedenskonferenz in Paris ihre Stellungnahme darlegen. In einem sieben Punkte umfassenden Memorandum war Paul Hristov bestrebt nachzuweisen, dass Mazedonien eine natürliche geographisch-ökonomische Ganzheit sei, dass die sprachliche Einheit der Mazedonier für das gemeinsame Leben seiner Bevölkerung vollkommen ausreiche, dass auf Mazedonien das Teilungsprinzip nicht angewendet werden dürfte, sondern von diesem Land ein einheitlicher, autonomer, neutraler mazedonischer Staat mit Saloniki als Hauptstadt geschaffen werden müsse, in dem alle seine Einwohner die gleichen Rechte in bezug auf Kultur und Bildung sowie in wirtschaftlicher Hinsicht, ohne Rücksicht auf ihre religiöse und nationale Zugehörigkeit geniessen würden; und all dies hätte als Lockmittel für eine zukünftige Konföderation der Balkanstaaten zu dienen.

Die Provisorische Repräsentation bevollmächtigte Paul Hristov gleichzeitig, gegen ein Memorandum des Exekutivkomitees der mazedonischen Bruderschaften zu protestieren, in dem die Anschliessung Mazedoniens an den bulgarischen Staat verlangt wurde.

Die Friedenskonferenz in Paris schenkte weder den Forderungen der Provisorischen Repräsentation noch denen des Exekutivkomitees der mazedonischen Bruderschaften Gehör, da man sich nicht den Unmut der alliierten Staaten, Serbien und Griechenland, zuziehen wollte. So wurde die Dreiteilung Mazedoniens aufs neue sanktioniert. Infolge neuentstandener Schwierigkeiten und des Erscheinungsverbots ihres »Bulletins« löste sich die Provisorische Repräsentation bald danach von selbst auf.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

ŠIDAKOV ZBORNIK

*U povodu 75. godišnjice života
prof. dra Jaroslava Šidaka
i 30. godišnjice njegova uređivanja
»HISTORIJSKOG ZBORNIKA«.*

Redakcijski odbor

MIRJANA GROSS

IVAN KAMPUŠ

BOGDAN KRIZMAN

JOSIP LUČIĆ

HRVOJE MATKOVIĆ

BERNARD STULLI

Glavni i odgovorni urednik

MIRJANA GROSS

IZDAJE
SAVEZ POVIJESNIH DRUŠTAVA HRVATSKE

